

BALICE, pow. KrakówOgród pałacowy.

Dawny pałac i park, położony w odległości 10 km na zach. od Krakowa - założono na wyniosłym wzgórzu, skąd malowniczy widok na okolicę i miasto. W w. XV wieś należała do Tęczyńskich, a w w. XVI przeszła na własność Bonerów. Wg tradycji, podskarbi Zygmunta Starego, Jan Boner - założył tu w I ćwierci XVI w. pałac i ogród, jako jedną z najwcześniejszych podmiejskich rezydencji ^{6/} magnackich w Polsce /powszechnych w okresie późniejszym jako t.zw. villae suburbanae/. W roku 1562 przeszły Balice na własność Firlejów, w w. XVII - Szembeków, późn. Badenich i Darowskich, a nast. Homolatsów i Radziwiłłów. XVI-wieczny pałac Bonera i Firlejów był drewniany; w czasach saskich Szembekowie wznieśli na jego miejscu pałac murowany, przebudowany w I poł. XIX w. przez Darowską, a nast., z inicjatywy Radziwiłła - odnowiony ^{n/}gruntownie przez Tad. Stryjeńskiego w latach 1887-1894.

Założony przez Bonera renesansowy ogród składał się z 9 prostokątnych kwater, otoczonych szpalerami drzew; była w nim także sadzawka z wyspą, a na niej altana. Wg relacji Mucante, sekretarza legata papieskiego kard. Gaetano, z roku 1596 - przyozdobiony i odnowiony przez Firleja "ogród rozkoszny, pełen był owoców takich nawet, które w tym kraju należały do rzadkości, jako to: winogron, fig, brzoskwiń, moreli..." Balice gościły ówczynie wiele znakomitych osobistości, do których, wg przekazów pisemnych ^{maliszewski} Erazm z Rotterdamu /w pocz. XVI w./, księżę Jan Brandenburski, ze świeżo poślubioną córką Zygmunta Starego-Jadwigą, arcyksiężniczka Katarzyna, późn. żona Zygm. Augusta, Henryk Walezy - podejmowany przez Jana Firleja, podobnie jak arcyksiężniczka Anna, narzeczona Zygmunta Wazy.

Jeszcze w planie z roku 1797 ogród zachowywał renesansowy układ kwaterowy. Otoczony murem, położony w bezpośrednim sąsiedztwie obszernych zabudowań folwarcznych i skromnego zespołu budynków dworskich - nieposiadał z nimi żadnego powiązania kompozycyjnego. Ok. r. 1850 został przekształcony na park krajobrazowy. Wg planu katastralnego z 1848 r. wjazd do rezydencji prowadził przez bramę przy drodze wiejskiej i mały dziedzińczyk gospodarczy, skąd dwoma podjazdami, wokół wolnej przestrzeni ogrodowej, ozdobionej kolistą altaną świerkową - dochodziło się do wyżej położonego pałacu z oficynami. Na zach. od pałacu, na wzniesieniu znajdował się d. ogród renesansowy. Wiodły do niego od pałacu dwie drogi, biegnące skośnie do stoku i łączące się ze skrajnymi alejami, ujmującymi zespół obsadzonych drzewami dwunastu kwater, leżących na grzbiecie wzniesienia. Na pd., na niewielkim stoku znajdowała się przecięta drogami gęstwina, z polaną pośrodku, a opodal zabudowania folwarczne. Obecny ogród, o pow. 7 ha, zachowuje ^{zaledwie} ślady dawnego założenia /aleja grabowa, staw/ i pierwotnego drzewostanu / lipy, klony, platany, tulipanowce, topole, dęby, świerki, brzozy, akacje, tuje, cis/. Użytkownikiem parku jest Instytut Zootechniki.